

Vogels kijken in Finland

Jelle van Dijk

Finland is een groot land. Een reis van noord naar zuid staat gelijk aan een tocht van hier naar de Middellandse Zee. In dit uitgestrekte land wonen maar 5,2 miljoen mensen, voor het merendeel geconcentreerd in het zuidelijke gedeelte. Bijna 80% is met bossen bedekt en open gebieden liggen vooral in het zuiden (landbouw) en in het noorden waar veengebieden en hoogvlaktes voor afwisseling zorgen. Dat dit land geen populaire vakantiebestemming is, heeft te maken met de afstand, maar vooral met de muggen. De eerste hobbel is te nemen door een fly-drive te boeken of de boot (Rostock - Helsinki) vanuit Duitsland te nemen. Het laatste euvel is te vermijden door vroeg in het seizoen op stap te gaan.

In het voorjaar van 2010 hebben Coby en ik een lange toer door de noordelijke landen gemaakt waarbij we van 20 mei tot 5 juni in Finland verbleven. De heenreis voerde ons eerst naar Rügen in het oosten van Duitsland waar we met de ferry overstaken naar Trelleborg in Zweden. Twee dagen later namen we de nachtboot van Stockholm naar Turku in ZO-Finland. Na een bezoek aan Helsinki reden we verder langs de kust tot aan de Russische grens. Hierna reisden we door het oosten van Finland naar het uiterste noorden om vervolgens door Noorwegen terug te rijden.

Hoewel Finland geen massatoerisme kent, is het wel een vaste bestemming voor allerlei organisaties die vogelreizen organiseren. Zo kwamen we Nederlandse en Engelse reisgezelschappen tegen. Dat je die groepen tegen komt in dit uitgestrekte land, wijst er op dat er speciale gebieden zijn waar bijzondere soorten zijn te vinden. Vrijwel alle georganiseerde reizen maken gebruik van plaatselijke gidsen die er voor zorgen dat er enkele bijzondere uilen op de soortenlijst komen. Het gaat daarbij om Laplanduil, Oeraluil, Ruigpootuil, Sperweruil en Dwerguil. De kans dat je zelf één van deze soorten toevallig tegenkomt tijdens een boswandeling is uiterst klein. Voor een uilenexcursie moet al gauw 100 euro per persoon worden betaald. Ook zijn er excursies (o.a. in Kuusamo) waarbij een bedrag van 200 euro per persoon betaald moet worden, maar waar je een deel van het geld terugkrijgt voor elke uilensoort die in die nacht niet gevonden wordt. Wij hebben hieraan niet deelgenomen waardoor onze 'uilenlijst' slechts twee soorten laat zien: Ransuil en Velduil.

Blauwstaart in het bos van Valtaveera

Behalve voor bijzondere uilen komen vogelaars ook naar Finland voor het zien van de Blauwstaart. Dit prachtige zangvogeltje broedt vrij algemeen in de hellingbossen van de Oeral in Rusland en heeft zijn broedgebied in de afgelopen decennia uitgebreid tot in de omgeving van Kuusamo in het oosten van Finland. Verder wil iedereen graag echte taigasoorten zien die weliswaar ook in het noorden van Noorwegen en Zweden voorkomen, maar in Finland talrijker zijn, al is dat laatste nogal betrekkelijk. Het gaat hierbij om Drieteenspecht, Taigagaai, Pestvogel, Bruinkopmees, Haakbek, Dwerggors, Bosgors en Noordse Boszanger.

Tenslotte biedt Finland de mogelijkheid om de balts te zien en te horen van steltlopers die wij hier alleen als doortrekker kennen. Daarbij kan worden gedacht aan Groenpootruiter, Bosruiter, Zwarte Ruiter, Regenwulp, Temmincks Strandloper, Bokje en Breedbekstrandloper.

Je moet natuurlijk niet de illusie hebben dat je in twee weken tijd alle bijzonderheden van Finland wel even te zien krijgt. Als je half mei aankomt, is de beste tijd voor spechten al lang voorbij (maart-april). De Drieteenspecht hebben we dan ook niet gezien. Aan de andere kant ben je te vroeg voor soorten die zeer laat terugkeren zoals de Dwerggors en de Noordse Boszanger. De laatste

soort komt gemiddeld pas op 15 juni terug in Lapland! Een bijkomend probleem is de middernachtzon. Een derde deel van Finland ligt boven de poolcirkel en juist daar zitten veel bijzondere soorten. De meeste activiteit ontplooiën de vogels in de eerste uren van de dag. Dat is bij ons ook wel het geval, maar dan gaat het bijvoorbeeld in april om de periode 6-8u in de morgen. In het hoge noorden gaat het echter om de eerste uren na middernacht! Wil je daar dus serieus vogelen, dan moet je je dag-nacht ritme aanpassen aan dat van de vogels. Wij hebben dat eenmaal gedaan in een poging de Blauwstaart te vinden. Deze vogel broedt met enkele paren in het mooie hellingbos van Valtaveera ten noorden van Kuusamo. Wij hadden de tent opgeslagen op de Viipius Camping op slechts enkele km van Valtaveera gelegen. Op die camping stond verder alleen nog een klein tentje waarbij we steeds maar geen persoon zagen. In de supermarkt kwamen we de tentslaper tenslotte tegen. Het was een Engelsman die overdag sliep en om één uur in de nacht op stap ging. Dankzij zijn aanwijzingen kregen we de Blauwstaart de volgende dag om 02.45u uitstekend te zien.

Een uur later, toen wij een supervroeg ontbijtje nuttigden op de parkeerplaats, lieten ook 2 Taigagaaien zich even zien. Die Taigagaai was door ons al uitgeroepen tot wenssoort nummer 1 (of frustratiesoort nr. 1 zo je wilt). Bij voorgaande bezoeken aan noordelijk Scandinavië was het ons nooit gelukt een glimp van deze vogel op te vangen. Buiten de broedtijd schijnt de Taigagaai juist naar mensen toe te komen. Zo reageren ze in het bijzonder op houtvuurtjes, omdat al sinds mensenheugenis de bosarbeiders daar in de winter de vogels voeren. De Kuukeli (Finse naam) is een populaire vogel. Op elke toeristenfolder staat hij afgebeeld en straten en winkelcentra zijn naar hem genoemd.

De liefde voor vogels blijft in Finland niet tot de Taigagaai beperkt. Vermoedelijk is er geen land in Europa waar verhoudingsgewijs zoveel vogelaars rondlopen. De belangstelling voor vogels wordt zichtbaar in het grote aantal vogeltorens, de Lintutorni's. Bij elkaar staan er vele honderden in Finland, soms op de meest afgelegen plaatsen. Vaak staan ze keurig met een bordje langs de doorgaande wegen aangegeven. Op de bijbehorende parkeerplaats is vrijwel altijd een goed informatiebord aanwezig met toelichting in het Fins en het Engels. Heel gewoon is ook dat hier

een picknickbank en een toilet aanwezig zijn. Vier of meer vogeltorens rondom een meer is heel gewoon. Bij een grote toren was een briefje opgehangen met de eerste aankomstdata van de zomergasten. Bij een andere lintutorni werd vermeld: "Deze vogeltoren eindigde bij de laatste

vogeltoren voor Arctic Migration bij Virolahti

wedstrijd (waarbij het aantal vogelsoorten geteld werd) in de top tien van alle Finse lintutorni's!" .

De grootste vogeltoren troffen we aan bij Virolahti, gelegen aan de Finse Golf op 1 km van de Russische grens. Dit is een groot platform van 10 bij 10 meter dat tot de kruinen van de dennen reikt. Vanaf dit platform is de gehele omgeving te overzien. Deze en nog een andere vogeltoren bij Virolahti zijn erg populair in het voorjaar door de mogelijkheid hier de voorjaarstrek van eenden, ganzen en andere watervogels waar te nemen. Deze vogels verlaten hier de Finse Golf om verder over land naar de Witte Zee trekken. Vanaf de E18 (Helsinki - Sint Petersburg) verwijzen blauwe borden met "Arctic Migration" naar deze vogeltorens. Toen wij hier waren was de trek van Brandganzen in volle gang. Binnen twee uren trokken enkele duizenden Brandganzen over de dennen in NO-richting. Ook zagen wij vanaf de toren een Bastaardarend, 4 Boomvalken, 2 Buizerds en 1 Wespendif.

Van Virolahti trokken we naar Parikkala, gelegen op zo'n 200 km ten noordoosten van Virolahti. Ook hier trokken dagelijks vele honderden Brandganzen over. Bij Parikkala ligt een van de mooiste vogelmeren van Finland: Siikalahti. Vier vogeltorens, onderling verbonden door houten looppaden, ontsluiten dit gebied voor de

vogelliefhebbers. Hierbij is ook nadrukkelijk aan rolstoelers gedacht. We zagen hier onder andere Visarend, Boomvalk, Bruine Kiekendief, Roerdomp, Roodhalsfuut, Kuifduiker, Zomertaling, Smient, Wulp, Dwergmeeuw en Paapje. De Struikrietzanger die hier ook te vinden is, hebben we waarschijnlijk wel gehoord, maar niet gezien.

Kuifduiker in Zuid-Finland

De meeste vogelaars komen niet naar Finland voor deze soorten, maar voor de typische soorten van Lapland. Van het al eerder genoemde rijtje stond bij ons ook de Haakbek hoog genoteerd. Deze grote kruisbekachtige vogel zagen wij dit jaar op de feeders bij een restaurant een paar km ten noorden van Kamaanen langs de weg naar Utsjoki. Vanachter de ruiten was te zien hoe op enkele meters van het raam allerlei vogels uit de omgeving op de zonnepitten afkwamen. Bij aankomst waren alle ramen al 'bezet' door Nederlandse vogelaars (van reisorganisatie Birding Breaks onder leiding van Arie Ouwkerk). Gelukkig bleven ze niet al te lang en konden wij even later de prime position innemen. Er bleken drie Haakbekken op het voer af te komen. Verder waren te zien: Keep, Barmsijs, Witstuitbarmsijs, Koolmees en Groenling. Na de koffie met gebak reden we een particulier weggetje in dat door oud dennenbos voerde. Vanwege de overvloedige regen stonden er plassen op de weg. Tussen de Kepen en Barmsijzen zagen we opeens ook een prachtig uitgekleurde man Haakbek zitten. Dat is toch wel even anders dan bij de feeders van het restaurant.

Voor de steltloperbalts hebben wij niet de juiste tactiek gevolgd en niet het benodigde geluk gehad.

Het vergt geduld om te ontdekken welke steltlopers er in een bepaald moeras huizen. Bovendien laten die steltlopers zich nogal onregelmatig horen met een zekere voorkeur voor de schemeruren. Dat werd ons duidelijk nadat we de tent op de camping van Kamaanen in noordelijk Lapland hadden opgezet. Bij de camping ligt een veenmoeras van enkele hectares met daarin een broedkolonie van 12 paren Noordse Sterns. Hun aanwezigheid was eenvoudig vast te stellen. Omstreeks 22.00u viel de wind weg terwijl het nog steeds ruim 15 graden was. De eerste steltloper die toen actief werd was de Watersnip, even later gevolgd door een paar Bosruiters. Daar bleef het niet bij. Een half uur later hadden we ook baltsende Kemphanen, Grauwe Franjepoten en Temmincks Strandlopers in het campingmoeras gezien. Slechts weinig vogelaars hebben het geluk ook de balts van de Breedbekstrandloper en het Bokje waar te nemen. Vrijwel altijd gaat het dan om waarnemingen in de nachtelijke uren op plaatsen die zo niet gemakkelijk te bereiken zijn. Het gaat daarbij om veenmoerassen met

veel veenmos en kleine poeltjes. Gelukkig hebben de Finnen in sommige moerassen kilometers lange loopbruggen van twee planken breed aangelegd, waardoor je ook in anders volstrekt ontoegankelijk gebied kunt komen. De enige steltloper die we vrijwel dagelijks zagen was de Bosruiter. Maar daarvan broeden er dan ook een kwartmiljoen paren in Finland. Vergelijk dat eens met de 12000 paren Breedbekstrandlopers en het is duidelijk dat de kans op de laatste soort alleen al op grond van het aantal al een stuk kleiner is.

Een soort waar we wel om gezocht hebben, maar die niet gevonden werd, was de Taigarietgans. In de vogelreisgidsen die we gebruikten en op de informatieborden bij de vogeltorens is te lezen dat deze gans op heel wat plekken te zien moet zijn. Datzelfde geldt voor de Steenarend. Verwonderlijk is dat eigenlijk niet. Het gaat om kleine populaties in een onmetelijk groot gebied waarvan wij misschien één procent hebben kunnen overzien. Soorten die we wel vonden waren de Morinelplevier en het Alpensneeuwhoen.

Beide soorten zaten exact op de plaatsen die in de vogelreisgids staan genoemd.

Blijkbaar trekken deze weinig schuwe soorten zich niet veel aan van vogelaars die af en toe langs komen.

Alpensneeuwhoen op de top van Kiilopää

Het voorgaande wekt wellicht de indruk dat Finland een vogelrijk land is. Dat is maar ten dele het geval. Het land telt flink wat bijzondere soorten als broedvogel, maar van de meer gewone soorten is de dichtheid laag. Dat laatste geldt in het bijzonder voor de uitgestrekte bossen en veengebieden in de noordelijke helft van het land. Dichtheden aan broedvogels zoals wij die kennen uit de duinen of Klein-Leeuwenhorst zijn daar onbekend.

Na een paar uren lopen door een deel van het nationale park Oulanka in Lapland vermeldde het notitieboekje slechts: Keep 4, Fitis 5, Boompieper 3, Grauwe Vliegenvanger 1, Gekraagde Roodstaart 1, Kramsvogel 2, Koperwiek 3. Daar stond tegenover dat wij hier wel 30 bloeiende Spookorchissen vonden.

Deze vroegbloeiende schoonheid is de trots van dit

nationale park. Voor de meeste planten waren we natuurlijk veel te vroeg in het seizoen. Wel veel klein hoefblad, dotterbloem en paardenbloem. Wil je meer van de flora van Lapland zien, dan moet je de zomerse muggenplaag voor lief nemen.

Zijn veel bosvogels in het algemeen dun gezaaid, bij sommige watervogels is dat anders. Zo zijn in alle meren, groot en klein, Brilduikers te zien. Ze broeden in nestkasten die bij elk hutje aan het water zijn opgehangen. Vaak hangen er ook supergrote nestkasten voor Grote Zaagbekken. Vermoedelijk speelden deze kasten vroeger een rol bij de voedselvoorziening. In veel meren ontbreekt ook de Parelduiker niet. Dat geldt in het bijzonder voor meren waarin enkele kleine eilandjes liggen waar gebroed kan worden.

Natuurlijk hebben we niet alleen naar vogels gekeken. Turku en Helsinki zijn aantrekkelijke steden met interessante musea. Turku en Savonlinna hebben indrukwekkende Middeleeuwse burchten. Veel eeuwenoude houten kerken zijn de moeite van het bezichtigen waard. In Lapland is het Sami-museum in Inari een must. Hier is te zien hoe vroeger de nomadische Sami's (Lappen zeiden we vroeger) leefden.

Geraadpleegde boeken:

Vesa Luhta, 2002. *Nature Guide to Inari Lapland and its bird sites.*

Crossbill Guides 2010. *Finnish Lapland including Kuusamo.*

Spookorchis in NP Oulanka